

آسیب شناسی عملی

جلد دوم

بخش اختصاصی

مشمول بر ۳۴۴ تصویر ماکروسکوپی و میکروسکوپی

تالیف :

دکتر مسلم بهادری عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی ایران.

استاد آسیب شناسی

دکتر عباس شکور رئیس بخش آسیب شناسی سازمان پزشکی

قانونی کشور. عضو هیأت علمی دانشکده

پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی ایران. آسیب شناس

بهادری، مسلم، ۱۳۰۵ -
 آسیب‌شناسی عملی / تالیف مسلم بهادری، عباس شکور. -- تهران:
 چهر، ۱۳۸۳ - ۱۳۸۴.
 ج.۰: مصور (رنگی).

ISBN: 964-409-163-9: (ج. ۱) ۴۸۰۰۰ ریال

ISBN: 964-409-169-8: (ج. ۲) ۸۵۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.
 مندرجات: ج. ۱. بخش عمومی. -- ج. ۲. بخش اختصاصی مشتمل بر
 ۳۴۴ تصویر ماکروسکوپی و میکروسکوپی. --

۱. آسیب‌شناسی. الف. شکور، عباس، ۱۳۲۰ - .. ب. عنوان.
 ۹۱۵/ب ۱۱۱ RB ۶۱۶/۰۷
 کتابخانه ملی ایران ۲۸۶۸۸-۸۲م

آسیب‌شناسی عملی (اختصاصی)

تألیف	دکتر مسلم بهادری - دکتر عباس شکور
ناشر	انتشارات چهر ۶۶۴۶۹۸۸۹ - ۶۶۲۱۷۱۰۱ فکس: ۶۶۲۱۵۸۹۳
لیتوگرافی	هرولچینی و صفحه آرای: لیزر تایپ کاوش
چاپ	هاشمیون ۷۷۵۲۹۳۳۹
طرح جلد	هاشمیون ۷۷۶۰۵۰۲۸
صحافی	بهراد هاشمیون
تیراژ	۳۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ	اول
تعداد صفحات	۳۸۳ صفحه - وزیری
تاریخ انتشار	۱۳۸۵

شابک: ۹۶۴-۲۰۹-۱۶۹-۸

ISBN 964-409-169-8

بهاء: ۱۲۸/۰۰۰ ریال

بنام خدا

بس تقرب جو، بدو سوی اله
سر میچ از طاعت او هیچگاه
زانکه او هر خار را گلشن کند
دیده هر کور را روشن کند
(مولانا)

پیشگفتار

خدا را شکر که با سعی و کوشش همکار عزیزم استاد دکتر عباس شکور و مساعدتهای استاد دکتر حسین فریور در انتشارات چهار جلد دوم کتاب کلاسیک آسیب شناسی عملی با زیبایی تمام منتشر شد.

در مقدمه جلد اول تاریخچه‌ای از چگونگی آموزش آسیب شناسی عملی به دانشجویان رشته‌های پزشکی و دلیل اقدام به انتشار این کتاب را متذکر شدم. تاکید اصلی ما تنظیم یک کتاب عملی مصور که بتواند در حد معقول نیاز عمومی دانشجویان رشته‌های پزشکی را در مورد اصول پایه‌ای آسیب شناسی مرتفع کند بوده است و امیدواریم که این دو جلد کتاب آسیب شناسی عملی بخوبی از عهده این مهم برآمده باشد.

ما در تنظیم این دو جلد کتاب آسیب شناسی عملی چند مشکل داشتیم. یکی از ساده‌ترین آنها تهیه تصویرهای کتاب بوده است که سرلوحه مشکلات آن نبودن یا

دسترسی نداشتن به منابع داخلی و استفاده از بایگانی آزمایشگاههای آسیب شناسی خودمان می باشد. همان طوریکه ملاحظه میشود اساس این کتاب بر پایه استفاده از تصاویر درشت بینی و ریزینی بیماری بنا شده است. و لذا نیاز به عکسهای خوب و روشن و گویا بوده است. برای رفع این مشکل همکارم آقای دکتر شکور سعی نمود تا آنجا که ممکن باشد از اینجا و آنجا و بویژه استفاده از بایگانی پزشکی قانونی این موضوع را تا حدی فیصله دهد که البته کار آسانی نبود. نماهای درشت بینی میبایست از ابتدا و هنگامی که نمونه تازه باشد برداشته و عکسهای مناسب برای استفاده دانشجویان گرفته میشود. معذالک ما ناچار بودیم از نمونه های موزه که غالباً تغییر رنگ یا تغییر شکل داده اند و یا مجبور شویم از عکسهای کتابهای دیگران البته با ذکر ماخذ استفاده کنیم. برای تهیه تصاویر از نمونه های میکروسکوپی مشکلات عدیده از قبیل تسلط به فن میکروفوتوگرافی، دوربین مناسب، برش خوب، رنگ آمیزی درست، ظهور و چاپ مناسب فیلمها مطرح بود. همه این اقدامات و کارها با مشقت ولی حوصله و صرف وقت فراوان انجام گرفت به جرئت میتوان گفت که ده ها حلقه فیلم در این باره کنار گذاشته شد و یا در هر حلقه فقط چند تائی جدا شد تا مناسب ترین برگزیده شود. نوشته های متون و زیرنویسها بارها خوانده شد و حذف و اضافاتی انجام گرفت تا بتوان صحیح ترین مطلب را در اختیار خواننده قرار داد.

زحمات زیادی کشیده شد ولی البته این اقدامات کافی نیست و امید میرود در چاپهای آینده بیشتر روی این قسمت کار شود.

موضوع تهیه یک کتاب نفیس با عکسهای رنگین (اغلب چهار رنگ) در ایران معضل دیگری است که اکثر دست اندرکاران انتشار کتب علمی با آن مواجه اند خصوصاً اگر لازم باشد که این اقدام در حدی باشد که سبب گرانی کتاب نگردد و امکان خرید آن برای عموم باشد. این مشکل در مورد کتب درسی بیش از هر چیز دیگری مورد توجه است تا آنجا که ممکن باشد قیمت کتاب گران نبوده و تهیه آن برای دانشجویان عملی باشد. بنابراین مسئله نفاست چاپ و کاغذ و ارزانی کتاب هدف دیگرمان بود که

خوشبختانه انتشارات چهر در این قسمت یاری ما شتافت و کتابها را به بهترین شکل ممکنه در چاپ کتابهای درسی و با ارزاترین قیمت انجام داد که بدینوسیله از آن شرکت و تمام عزیزانی که در مقاطع مختلف چاپ و انتشار این کتاب ما را یاری کرده‌اند تشکر میشود.

من در این مقدمه لازم نمی‌بینم درباره اصل کتاب و مطالب آن توضیحی بدهم. بدون شک خواننده این کتاب با طرز کار و سلیقه اینجانب در بیش از پنجاه سال خدمتگزاری پزشکی و آموزش آسیب‌شناسی آشنائی دارند. من با کمک همکارانم که عده آنها خارج از شمار است و خصوصاً آقای دکتر شکور سعی کرده‌ام هر چه بیشتر در پژوهش در پاتولوژی و انتشار کتب و مقالات و ترجمه منابع علمی در این رشته و توسعه این علم بکوشم و این کتاب یکی دیگر از نمونه‌های اینگونه کوشش می‌باشد که امیدوارم باب طبع خوانندگان و مورد استفاده دانشجویان عزیز قرار گیرد.

شکی ندارم که اشکالات و انتقادات فراوان بر این کتاب مترتب است انتظار راهنمایی داریم و بویژه از صاحب نظران و اساتید آسیب‌شناسی در سراسر دانشگاههای کشور استدعا میکنم چنانچه اشکالی دیده‌اند و نیاز به تذکر باشد بر ما منت نهاده و ما را بهر نحو که مقتضی بدانند مطلع و در کاری که در پیش گرفته‌ایم یاری دهند.

تهران ۲۶ تیرماه ۱۳۸۴

دکتر مسلم بهادری

فهرست مطالب

بخش نهم:

۲۰۳	بیماریهای رگی
۲۰۴	ضایعات مادرزادی
۲۰۶	فیستولهای سرخرگی - سیاهرگی
۲۰۸	آرترئواسکلروز
۲۰۸	اترواسکلروز
۲۱۱	بیماریهای التهابی سرخرگها - واسکولیتها
۲۱۲	پلی آرتریت گرمی
۲۱۴	ترومبوآنژیت انسدادی (بیماری بورگر)
۲۱۵	تومورهای عروقی

بخش دهم:

۲۱۷	قلب
۲۲۰	انفارکتوس میوکارد
۲۲۳	تب روماتیسمی و بیماری قلب
۲۲۵	اندوکاردیت
۲۳۴	پریکاردیت
۲۳۵	تومورهای قلبی

بخش یازدهم:

۲۳۹	دستگاه‌های خونساز و لنفونید
۲۴۰	اختلالات گویچه‌های قرمز
۲۴۱	تالاسمی
۲۴۲	مالاریا
۲۴۶	کم‌خونی ایلاستیک
۲۴۹	اختلالات گویچه‌های سفید
۲۴۹	لنفادنیت واکنشی
۲۵۴	تغییرات نتوپلازیک غدد لنفاوی
۲۵۴	لنفوم بورکیت
۲۵۹	لنفوم هوچکین
۲۶۳	لوسمی‌ها
۲۶۳	لوسمی میلوپیتیک مزمن
۲۶۵	پلی سایتمی حقیقی
۲۶۸	اختلالات تیموس

بخش دوازدهم:

۲۷۲	ریه و دستگاه تنفس فوقانی
۲۷۲	ناهنجاریهای مادرزادی
۲۷۵	اتلکتازی ریه (روی هم خوابیدگی)
۲۷۵	آمفیزم
۲۸۱	برونشیکتازی
۲۸۴	سارکوئیدوز
۲۸۸	عفونتهای ریوی
۲۹۵	پلوریت سلی
۲۹۷	تومورهای دستگاه تنفس
۲۹۷	کارسینوم برونکوزنیک

۲۹۹	..... کارسینوم با سلولهای سنگفرشی
۳۰۰	..... ادنوکارسینوم ریه
۳۰۲	..... کارسینوئید برونشی
۳۰۵	..... کارسینوم حنجره

بخش سیزدهم:

۳۰۸	..... ضایعات کلیه و دستگاه جمع‌کننده ادرار
۳۰۹	..... کلیه پلی‌کیستیک
۳۱۰	..... بیماری پلی‌کیستیک بزرگسالان
۳۱۲	..... کلیه پلی‌کیستیک شیرخواران
۳۱۴	..... بیماریهای گومرولی
۳۱۸	..... گومرولونفریت مزمن
۳۲۲	..... بیماریهای موثر بر توبولها و بافت بینابینی
۳۲۲	..... پیلونفریت حاد
۳۲۵	..... پیلونفریت مزمن
۳۲۸	..... هیدرونفروز
۳۳۰	..... تومورهای کلیه و مجاری ادراری
۳۳۱	..... کارسینوم سلول کلیوی (هیپرنفروما)
۳۳۴	..... تومور ویلمز
۳۳۶	..... تومورهای مثانه و دستگاه جمع‌کننده ادرار

بخش چهاردهم:

۳۴۰	..... حفره دهان و دستگاه گوارش
۳۴۱	..... ناهنجاریهای مادرزادی
۳۴۳	..... پولیپ بینی
۳۴۳	..... تونسیلیت (آمیگدالیت)
۳۴۶	..... آنژیوفیبروم (آنژیوفیبروم ژوونیل)

۳۴۶	لکوپلاکی
۳۵۰	تومورهای غدد بزاقی
۳۵۲	کارسینوم آدنوئید کیستیک
۳۵۶	کلستاناتوم
۳۵۸	کارسینوم مری
۳۶۲	گاستریت
۳۶۲	گاستریت حاد
۳۶۲	گاستریت مزمن
۳۶۶	کارسینوم معده
۳۷۲	روده بزرگ
۳۷۲	بیماری هیرشپرونک (مگاکولون مادرزادی)
۳۷۴	بواسیر
۳۷۶	کولیت اولسراتیو (زخمی)
۳۷۸	تومورهای روده
۳۷۸	پولیپ‌های روده
۳۸۳	کارسینوم کولورکتال
۳۸۵	لنفوم روده

بخش پانزدهم:

۳۸۹	کبد و دستگاه صفراوی و پانکراس
۳۹۰	بیماری ویلسون
۳۹۲	هپاتیت ویروسی
۳۹۵	هپاتیت حاد
۳۹۸	هپاتیت مزمن
۴۰۱	سیروز کبد
۴۰۴	کارسینوم کبد
۴۰۶	کوله سیستیت

۴۰۹	پانکراس - پانکراتیت
۴۱۳	پانکراتیت مزمن

بخش شانزدهم:

۴۱۵	دستگاه تناسلی مذکر
۴۱۶	کریپتورکیدیزم (نهان خایگی) و اتروفی بیضه
۴۱۸	اورکیت
۴۲۰	نئوپلاسمهای بیضه‌ای
۴۲۱	سمینوم بیضه
۴۲۲	تراتوما
۴۲۸	پروستات - پروستاتیت
۴۳۱	هیپرپلازی ندولی پروستات
۴۳۴	کارسینوم پروستات

بخش هفدهم:

۴۳۸	دستگاه تناسلی زن و پستان
۴۳۹	هیپرپلازی اندومتر
۴۴۲	کارسینوم اندومتر
۴۴۴	لیومیوم
۴۴۴	کیست‌های فولیکولی تخمدان
۴۴۶	تومورهای تخمدان
۴۴۸	تومورهای سروزی
۴۵۱	تومورهای موسینی تخمدان
۴۵۴	مول هیداتیفرم
۴۵۷	کوریوکارسینوم
۴۵۹	پستان
۴۵۹	تغییرات فیبروکیستیک

۴۶۱	فیبرادنوم پستان.....
۴۶۴	کارسینوم پستان.....
۴۶۵	کارسینوم مجرائی مهاجم.....
۴۶۸	کارسینوم لبولار پستان.....

بخش هیجدهم:

۴۷۰	دستگاه درون ریز.....
۴۷۱	کرانیوفارنژیوم.....
۴۷۲	گواتر غیررسمی منتشر.....
۴۷۷	کارسینوم تیروئید.....
۴۷۸	کارسینوم پاپیلار.....
۴۸۰	کارسینوم فولیکولر.....
۴۸۲	فنوکرموسیتوم.....

بخش نوزدهم:

۴۸۶	دستگاه استخوانی - ماهیچه‌ای.....
۴۸۷	اوستئومیلیت.....
۴۹۲	اوستئوکندروم.....
۴۹۴	کندروم (انکندروم).....
۴۹۴	کندروسارکوم.....
۴۹۹	اوستئوسارکوم.....
۵۰۴	رابدومیوسارکوم.....
۵۰۸	سارکوم سینوویال.....
۵۱۰	دیستروفیهای ماهیچه‌ای.....
۵۱۱	دیستروفی ماهیچه‌ای دوشن.....
۵۱۲	تومورهای فیبروهیستئوسیتی.....
۵۱۳	فیبروس هیستئوسیتوم خوش‌خیم.....

بخش بیستم:

۵۱۷	ضایعات پوست
۵۱۸	ایکتیوزیس
۵۲۰	درماتوزهای التهابی
۵۲۲	کهیر
۵۲۴	پمفیگوس
۵۲۷	درماتوفیتوز
۵۲۹	تومورهای بدخیم اپیدرمی
۵۲۹	کارسینوم سلول سنگفرشی
۵۳۲	کارسینوم سلول بازال (قاعدہ‌ای)
۵۳۶	تومورها و ضایعات شبه توموری ملانوسیتها
۵۳۷	خالهای دیسپلازیک
۵۳۸	ملانوم بدخیم

بخش بیست و یکم:

۵۴۳	دستگاه عصبی
۵۴۴	هیدروسفالی
۵۴۶	مننژیت
۵۴۹	مننژیت سلی (مزمن)
۵۵۲	انسفالیت ویروسی
۵۵۲	انسفالیت تب خالی (HSV)
۵۵۲	نئوپلاسمهای دستگاه عصبی مرکزی
۵۵۴	استروسیتوما
۵۵۹	اولیگودندروگلیوم
۵۶۱	اپاندیموم
۵۶۴	مننژیوم
۵۶۸	اسکلروز متعدد
۵۷۰	الزایمر